

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто наукові основи сутності управління формуванням прибутку, визначено його мету, основні функції, а також напрями оцінювання ефективності діяльності підприємств щодо його формування. Розроблено структурно-логічну схему управління формуванням прибутку підприємства.

Аннотация. Рассмотрены научные основы сущности управления формированием прибыли, определены его цели, основные функции, а также направления оценки эффективности деятельности предприятий по его формированию. Разработана структурно-логическая схема управления формированием прибыли предприятия.

Annotation. The scientific bases of the essence of income forming management, its aim, basic functions, and also directions of evaluating the efficiency of enterprises' activity in relation to its formation are considered. The structural and logical scheme of income forming management at an enterprise has been worked out.

Ключові слова: управління, формування прибутку, підприємство, структурно-логічна схема, функції управління, ефективність діяльності.

Запровадження ринкових відносин в Україні здійснювалось в умовах переорієнтації господарських зв'язків підприємств, відсутності управлінського досвіду роботи в ринковому середовищі, недостатнього розвитку ринків та їхньої інфраструктури, що призводило до виникнення кризових явищ на макро-, мезо-, мікро- і субмікрорівнях [1]. За таких умов значного поширення на підприємствах набула криза прибутковості.

За умов розвитку ринкових відносин різні напрями фінансово-господарської діяльності підприємств будь-якої форми власності, які пов'язані як з поточною діяльністю, так із вирішенням задач тактичного та стратегічного менеджменту, насамперед, пов'язані з раціональним формуванням та перерозподілом фінансових ресурсів з метою досягнення визначених фінансових результатів. При цьому, враховуючи різні аспекти та горизонти планування діяльності підприємства, найважливішим є процес управління прибутком як процес дослідження і прийняття управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування, розподілу і використання на підприємстві [2].

З'ясуванню сутності й природи прибутку значну увагу приділяли представники зарубіжної економічної та фінансової науки. Внесок у дослідження зазначеної проблеми зробили такі вчені: Д. Гелбрейт, Ф. Найт, Дж. Робінсон, Е. Сайке, П. Самуельсон, Р. Харрод, Е. Чемберлін, Й. Шумпер та ін. Значну увагу питанням формування та використання прибутку підприємств приділено в працях таких вітчизняних учених-економістів, як: Бланк І. О., Білик М. Д., Баранцева С. М., Кірейців Г. Г., Мішина С. В., Худа В. В. та ін.

Значну увагу дослідженню проблеми економічного аналізу фінансових результатів і сутності прибутку приділяють провідні українські вчені-економісти, такі, як: Бутинець Ф. Ф., Верига Ю. А., Голов С. Ф., Ткаченко Н. М., Лишиленко О. В. та Швець В. Г. [3 – 8]. Ці дослідники під прибутком розуміють джерело господарських засобів і відповідних резервів, збільшення капіталу внаслідок діяльності та фінансовий результат [9].

Питання щодо ефективного формування прибутку підприємства мають суперечливий характер та підлягають подальшому глибокому дослідженню.

Метою дослідження є визначення основних особливостей формування прибутку підприємства та розробка структурно-логічної схеми системи управління, спрямованої на розвиток його потенціалу.

Прибуток – це найважливіша фінансова категорія, яка відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства та характеризує ефективність виробництва. Він виступає джерелом забезпечення внутрішньогосподарських потреб підприємств, а також джерелом формування бюджетів країни різних рівнів [10].

Управління формуванням прибутку є складовою системою загального управління прибутком. Ця система виконує такі завдання: збільшення обсягу прибутку за рахунок збільшення обсягів виробництва або підвищення цін на продукцію; зниження витрат у процесі його формування; забезпечення стабільності в одержанні прибутку.

На формування прибутку як фінансового показника діяльності підприємства, що відображається у бухгалтерському обліку, в офіційній звітності суб'єктів господарювання, впливає встановлений державою порядок формування витрат на виробництво продукції (робіт, послуг); обчислення й калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг); визначення позареалізаційних прибутків і витрат; визначення балансового (валового) прибутку.

Таким чином, основними показниками, що впливають на розмір прибутку, є обсяг реалізації продукції та її собівартість. Відповідно на зміну обсягу реалізації продукції впливає зміна обсягу виробництва, залишків нереалізованої продукції та її рентабельність. Але варто зауважити те, що зміна обсягу виробництва, залишків нереалізованої продукції впливають також на собівартість, оскільки змінюються умовно-постійні витрати, витрати на зберігання продукції, інші витрати (за зміни залишків нереалізованої продукції).

Процес управління прибутком підприємства має відбуватися в певній послідовності і забезпечувати реалізацію головної мети та основних завдань цього формування. З цією метою автором запропоновано дану структурно-логічну схему здійснення процесу управління формуванням прибутком підприємства (рис. 1) [11].

Рис. 1. Структурно-логічна схема управління прибутком підприємства

Як і кожна управляюча система, формування управління прибутком реалізується шляхом здійснення певних функцій. Склад основних функцій системи управління прибутком підприємства наведений на рис. 2 [12].

Рис. 2. Основні функції системи управління прибутком підприємства

Оцінювання ефективності діяльності підприємств щодо формування прибутку потрібно проводити за трьома напрямками: а) оскільки прибуток виражає економічні відносини у процесі виробництва продукції, виконання робіт або надання послуг, то критерієм ефективності в цьому аспекті є оптимальне співвідношення засобів праці, предметів праці та затраченої праці; б) у ході дослідження прибутку, який виражає фінансові відносини, ефективність діяльності щодо його формування на підприємствах варто характеризувати наявністю ефекту, який в умовах ринкової економіки представлений позитивним сальдо між доходами і витратами; в) критерієм ефективності діяльності щодо формування прибутку на підприємствах як результату соціальних процесів варто вважати показник рівня забезпечення добробуту суб'єктів ринкової економіки, які мають фінансово-господарські зв'язки з цим підприємством.

Ефективність управління прибутком підприємства доцільно досліджувати у двох напрямках: оцінювання ефективності формування фінансових результатів з урахуванням оперативних та стратегічних цілей управління, а також оцінювання ефективності використання прибутку підприємства, що, на думку автора, повинно забезпечувати розвиток стратегічного потенціалу суб'єктів господарювання.

Таким чином, з метою підвищення результативності діяльності підприємства та його стратегічного розвитку в перспективі виникає потреба в ефективному механізмі формування та використання прибутку. Перспектива подальших досліджень, на погляд автора, вбачається у вивченні таких питань: характеристика формування, розподілу та використання прибутку підприємств з позиції економічної збалансованості, а також проведення оцінювання впливу системи управління формуванням прибутку на господарську діяльність підприємств на основі аналізу руху грошових коштів та розрахунку показників окупності.

Наук. керівн. Кулешова Н. В.

Література: 1. Кривицька О. Р. Формування прибутку підприємства у ринкових умовах : автореферат / О. Р. Кривицька. – Тернопіль : Тернопільський НЕУ, 2010. – 20 с. 2. Бойчук В. А. Моделювання адаптивного управління прибутком підприємства / В. А. Бойчук, О. В. Проскурів // Вісник хмельницького національного університету. – 2010. – № 1. – Т. 2. – С. 71–76. 3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 5-те вид., [перероб. та доп.]. – Житомир : ПП "Рута", 2003. – 726 с. 4. Верига Ю. А. Еккаунтинг ефективності вкладення капіталу в торговельну сферу. Теоретичні аспекти системи еккаунтингу : монографія / Ю. А. Верига, С. М. Деньга. – Полтава : Видавництво ПУСКУ, 2002. – Ч. 1. – 355 с. 5. Голов С. Ф. Управленческий учет как фактор повышения качества корпоративного управления / С. Ф. Голов // Вестник бухгалтера и аудитора Украины. – 2003. – № 20. – С. 4–10. 6. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України : підручник / Н. М. Ткаченко. – К. : Вид. А.С.К., 2002. – 784 с. 7. Лишиленко О. В. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посібн. / О. В. Лишиленко. – К. : Центр навч. літ-ри, 2003. – 215 с. 8. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посібн. / В. Г. Швець. – К. : Вид. "Знання-Прес", 2003. – 444 с. 9. Бобко В. В. Поняття "прибуток" і "збитки" в контексті бухгалтерського обліку / В. В. Бобко // Облік і фінанси АПК. – 2010. – № 2. – С. 21–23. 10. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства : підручник / С. Ф. Покропивний, М. Г. Грещак, В. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2008. – 528 с. 11. Пігуль Н. Г. Управління прибутком підприємства / Н. Г. Пігуль // Проблеми і перспективи розвитку системи управління прибутком в Україні. – 2010. – № 28. – С. 125–132. 12. Сидяга Б. Механізми управління формуванням і використанням прибутку підприємствами / Б. Сидяга // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1(26). – С. 41–45.